

TÝDEN NEKLIDU NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH

Na Západočeské univerzitě (ZČU) v Plzni proběhl v letošním roce „týden neklidu“, tak jako i na dalších univerzitách v České republice. Doc. RNDr. František Ježek, CSc., ze ZČU v Plzni, předseda Rady vysokých škol, komentoval „týden neklidu“ článkem, v němž je mnoho zajímavých a podnětných myšlenek. Předkládáme jej proto čtenářům Auly:

„Poslední březnový týden, který byl na vysokých školách v naší zemi týdnem neklidu, znovu připomněl, že vysoké školy nejsou z hlediska státu prioritou a že jen velmi těžko mohou naplnit v daných podmínkách očekávání mladé generace. Reprezentace vysokých škol využila týdne neklidu k otevřené diskusi v akademických obcích, k zásadní výměně názorů s politiky, zaměstnavateli i publicisty. Byly vysvětlovány hlavní principy reformy vysokého školství i připravované změny v jeho financování.

Uvedené zaměření týdne neklidu bylo vlastně i reakcí na odpovědi poslanců na deset otázek, které byly zákonodárcům rozeslány v době schvalování rozpočtu. Lze ocenit, že došla řada vstřícných a zasvěcených odpovědí. Někdy však šlo o laciné konstatování: „My jsme v opozici, my bychom vládli lépe, ve prospěch vysokých škol a vzdělávání“. V některých případech však zazněly i tóny, které postavení vysokých škol problematizovaly. Byli jsme např. zpětně dotázáni, proč bereme ke studiu tolik studentů, když na to stát či vysoké školy nemají. Jiným dotazem bylo, proč neusilujeme o zavedení školného. Dověděli jsme se také, že jsme silně preferováni na úkor ostatních. Možná i proto byl nutný týden neklidu, aby bylo možno si s veřejností, a zejména s politiky, uvedené věci vysvětlit. Dosavadní klidné jednání a věcná argumentace se mýjela účinkem.

Podle přihlášek ke studiu na vysoké školy vše nasvědčuje tomu, že dochází k dalšímu růstu zájmu o vysokoškolské vzdělávání. Vysoké školy začínají přijímat i více cizích státních příslušníků, kteří chtějí v České republice studovat a možná později i žít. Ostatně díky příchodu cizinců se u nás snížil počet obyvatel. Je pravděpodobné, že ke studiu, zejména v jeho kombinované formě, se začínají více hlásit lidé středního věku. Uvědomují si, že vstup do Evropské unie přináší

nové požadavky na kvalifikaci. Řada vysokých škol připravila takové programy, které jsou založeny na účelném využití informačních a komunikačních technologií a umožní studium při zaměstnání. Chceme pomoci střední generaci získat novou kvalifikaci.

Země Evropské unie si uvědomují zásadní význam kvalitní výzkumné práce na vysokých školách. Je jednoznačně potvrzeno, že to je prakticky jediná cesta ke konkurenceschopnosti a trvale udržitelné prosperitě i sociálnímu smíru. Tomu odpovídá požadavek, aby v evropském prostoru byla věnována 3 % hrubého domácího produktu do oblasti výzkumu a vývoje. Zároveň je však zřejmé, že nepůjde jen o prostředky z veřejných rozpočtů, ale o kombinaci prostředků veřejných a soukromých. Převažující investování ze soukromých zdrojů zajistí prokazatelnou návratnost, neboť tito investoři budou nepochybně požadovat produkci použitelných výsledků. Ovšem k tomu je potřeba v Evropě, ale zejména u nás, nejen upravit řadu legislativních podmínek, ale i dosáhnout změny myslí podnikatelů, státní správy a vědců. Nikdy se ale stát nemůže zříci odpovědnosti za badatelský výzkum, který je vlastní vysokým školám. Evropská unie očekává, že by do roku 2010 mělo být možné věnovat pro oblast výzkumu a vývoje 1 % hrubého domácího produktu z veřejných rozpočtů. V našich podmínkách se to bohužel v současné době jeví jako nereálné. Ovšem odvážně pojatá reforma veřejných financí by měla mít tuto ambici. Uvědomme si, že šlo téměř o zdvojnásobení částky, kterou veřejné rozpočty na oblast výzkumu a vývoje věnují. Navíc vklad soukromých investorů je v České republice v podstatě zanedbatelný.

Vysoké školy prodělávají zásadní proměnu, přecházejí a ve většině případů již přešly na strukturovaný model studia. Většina studentů nastupuje do bakalářských studijních programů a po jejich ukončení se teprve budou ucházet o studium magisterské. Výběr do tohoto navazujícího studia musí znamenat komplexní posouzení studijních výsledků a dalších předpokladů. Tedy bakalářské studium je masové, ale navazující studium již musí být výběrové, což samozřejmě platí ještě ve větší míře o studiu doktorském, tedy o třetím, nejvyšším stupni vysokoškolského vzdělávání. Česká

republika se stala součástí OECD a EU. Tím jsme se stali také součástí analýz a statistik těchto společenství. Analýza stavu vzdělávání, kterou provedlo OECD, má na mnoha místech charakter vážného varování pro naši zemi. Zaostáváme v mnoha ukazatelích, a co je horší, v mnoha trendech jsme na chvostu. Nevynikáme v počtu vysokoškolsky kvalifikovaných osob, ani v počtu studujících, což platí i v porovnání s ostatními přístupujícími zeměmi. V uvedeném materiálu OECD se dočteme, že naše země dává na vzdělávání v porovnání s mírně rostoucí výkonností ekonomiky menší a menší prostředky. Mezi lety 1995 a 2000 došlo k jevu, který vybočuje z jakýchkoliv srovnání: na vysokých školách se o 50 % zvýšil počet studujících, ale dotace na jednoho studenta klesla na 68 % původní dotace. Autoři uvedené studie totiž velmi pečlivě srovnávají srovnatelné, tedy pracují s inflací, s paritou kupní síly apod. Vláda se snaží vysokým školám naslouchat a pomoci. Rádi bychom věřili, že reforma veřejných rozpočtů uvolní zdroje, které tolik chybí v rozvoji lidského potenciálu naší země.

Mrzí nás, že někteří poslanci se domnívají, že vysokoškoláků je příliš mnoho, což znamená, že vidí alternativní cestu k prosperitě a při vytváření si naší pozice v Evropské unii. Jakou?

Je únavné, končí-li většina debat s publicisty otázkou, zda jsme pro zavedení školného. Pomocí školného lze opravdu na vysokých školách vyřešit některé jevy, které nám vadí. Rozhodně si dovedeme představit vyšší orientaci některých studentů na tvrdou práci zvanou studium. Dovedeme si představit odpovědnější výběr studovaného programu z hlediska uplatnění na trhu práce. Musíme ale připomenout, že státní pokladna již od občanů prostředky na vzdělávání vybrala, ale momentálně je dává jinam. Mělo-li by být zavedeno školné, pak se musí snížit daňová zátěž obyvatel. Zároveň však v našich podmínkách prostředky vy-

brané ze školného nevyřeší problém dlouhodobého podfinancování vysokých škol. Jde vlastně jen o jinou cestu finančních toků, tedy o změnu, která nepřinese zásadní zvýšení prostředků. Bylo by dobré říci, zda půjde o cestu přímočařejší, úspěšnější, efektivnější, a ne jen o cestu k vysokým maržím bankovního sektoru z poskytnutých půjček. Zavedení školného na vysokých školách je věcí politickou, věcí, kterou nemohou prosadit a realizovat samy vysoké školy. Pro většinu studentů jde o věc nepředstavitelnou, neboť již dnes mají velké problémy při zajištění základních podmínek ke studiu, jako je na např. ubytování.

Často čteme, že studenti vysokých škol jsou pasivní, nediskutují, jsou trpnými příjemci různých příkoří, že učitelé vysokých škol nemají na studenty čas, nevěnují se jim apod. Především je potřeba odmítnout paušalizaci, na druhou stranu však víme, že i ve vysokém školství je řada věcí, které se musí změnit. Mnohdy to je možné dokonce i bez zvýšení dotací. Ale právě nejasná budoucnost a trvalé zápolení o elementární úroveň podpory zdržuje a odvádí vysoké školy od řešení vnitřních problémů. Týden neklidu byl obdobím, kdy bylo jednoznačně a přesněji popsáno, jak se samo vysoké školství musí dále změnit. Vysoké školství chce být lepším partnerem privátního sektoru, chce se více soustředit na měření kvality a její oceňování, chce těsněji spolupracovat s krajskými orgány a středními školami, chce ještě přesvědčivěji dokázat, že nabízí pro mladé lidi podíl na zajímavém bádání a aplikovaném výzkumu. Týden neklidu byl příležitostí k otevřené diskusi.“

Kontaktní adresa:

Doc. RNDr. František Ježek, CSc.
předseda Rady vysokých škol
Tel.: 724 594 959
E-mail: JEZEK@KMA.ZCU.CZ

